

רבי אלעזר הקפ"ר אומר: הקנאה והתאנה והכבוד – מוציאים את האדם מן העולם.

א. דמותו של רבי אלעזר הקפ"ר.

חכם משנתנו הוא רבי אלעזר הקפ"ר. זהו המקום היחיד בכל המשנה ששמו מופיע. לעומת זאת, בתוספתא ובברייתות שבגמרא, שמו מופיע כמה וכמה פעמים.

הגמרא (תענית יא, א) מביאה בשם שמואל, שכל היושב בתענית – נקרא חוטא. היא מוסיפה שדברי שמואל מתאימים להנחייתו של רבי אלעזר הקפ"ר. לדעת רבי אלעזר הקפ"ר, נזירות איננה דבר חיובי! התורה אינה מדריכה אותנו לנזירות, פרישות וסיגופים. היא מדריכה אותנו לחיות חיים טבעיים רגילים. הבריאה ניתנה לאדם כדי שיהנה ממנה וישתמש בה. כמובן, צריך לדעת איך להשתמש בה, מה מותר ומה אסור והשימוש בה צריך להיות לשם שמיים, אך התורה אינה חפצה שנפרוש מן העולם הזה!

בשם רבי אלעזר הקפ"ר גם מובא בגמרא (מגילה כט, א), ש"עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל".

במבט שטחי נראה ששתי המימרות האלה עוסקות בנושאים אחרים לחלוטין, אך בהסתכלות מהותית אפשר לראות קשר מהותי ביניהן. בגלות היו שנהגו בסיגופים ובהחלשת הגוף והחומר, וראו בזה דרך נכונה וחשובה בעבודת ד'. אולם, אף אם דרך זו הייתה טובה לגלות, היא אינה ראויה ואינה רצויה בארץ ישראל. ביושבנו בארץ ישראל, עלינו להיות חזקים ובריאים, "נשמה בריאה בגוף בריא" (אורות התשובה ה, א). רק כך נוכל לעבוד את ד' בצורה השלמה והטובה ביותר ולהיות דוגמה ומופת לעולם כולו.

רבי אלעזר הקפ"ר, המשתוקק להעתיק בתי הכנסיות ובתי המדרשות מחוץ-לארץ לארץ ישראל – הוא אפוא מי שיוצא נגד הסיגופים והפרישות מן העולם הזה.

עם זאת, אסור לאדם להפוך את העיקר לטפל ואת הטפל לעיקר. אין להפוך את ענייני החומר לעיקר ולהשאיר את הרוח טפלה להם. גם בארץ ישראל, החומר נועד לשרת את הרוח ולסייע לפיתוחו – אך חלילה חלילה לא להחליפו או להשתלט עליו!

סייג זה מופיע במשנתנו, באזהרת רבי אלעזר הקפ"ר מפני רדיפה מוגזמת אחר החומר, הבאה לידי ביטוי בקנאה, תאוה וכבוד, המוציאים את האדם מן העולם.

ב. מוציאים את האדם מן העולם.

קראו את המשנה, ונסו להשיג: מאינה 'עולמ' יוצא האדם מקנא, מתאוה, או רודף אחרי הכבוד? האם זהו עונש או תוצאה טבעית של מעשיו? נסו להחיש באמצעות דוגמאות מחייכם.

כאשר יקנא האדם במי שהשיג עושר ונכסים – יוסיף דאגה על דאגה עד שישגיג... ואם לא השיג – יהיו כל ימיו מכאובים וחיי צער יחיה, וסוף... מדת הקנאה תמיתנו.

רבנו בחיי במדבר ט"ז, א (רבנו בחיי בן אשר אבן חלואה, פרשן על התורה, חי בספרד לפני כ-700 שנה)

מוציאין את האדם מן העולם הזה – על דרך טבע, אמנם מן העולם הבא על דרך עונש מדי יתברך. כי ידוע שכל מה שבזה העולם – הכל הכנה לחיי העולם הבא, והמקנא והמתאוה ורודף אחר השררה עושים מהטפל עיקר... ולכן יהיה עונשם מידה כנגד מידה, כי כאשר הם בזוהו, כמו כן תהיה אצלם, ולא ייכנסו לעולם האמיתי תחת אשר ביזוהו.

היעב"ץ על המשנה (הרב יוסף יעב"ץ, אחד מגדולי הרבנים בתקופת גירוש ספרד לפני כ-500 שנה)

האם יש הקדף בין שני המקורות? מהו? ציונו בדברי הרב דרוקמן זצ"ל המתחייב לדברים אלו:

משנתנו מלמדת, שהקנאה, התאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם. מידות אלו "אוכלות" את האדם מבפנים ומקצרות את חייו. הן גורמות לו למרירות בלב, להרגיש שתמיד רע לו, תמיד חסר לו, שלאחרים יש יותר, ולו מגיע יותר מהם. אפילו בלי שינקוף אצבע בניסיון מעשי לממש את המידות האלה, שלוות נפשו כבר נפגעת, ובעקבות כך גם בריאות גופו. באופן זה הן מוציאות אותו מן העולם קודם זמנו. כך הסביר רבנו בחיי, שבדרך הטבע דברים אלו מקצרים את ימי האדם בעולם הזה.

החסיד יעב"ץ מסביר שהמידות האלה מוציאות את האדם גם מן העולם הבא. בעולם הזה, אדם בונה את העולם האמיתי שלו, יוצר בידיו את העולם הבא שלו. על כן, אם הוא בנה לעצמו עולם משמעותי וערכי – יזכה גם לעולם הבא ערכי ומשמעותי. אך אם העולם האמיתי שלו כאן הוא עולם נמוך וקטנוני – כך ייראה גם העולם הבא שלו.

'אבות לבנים' על המשנה

ג. מוציאים את האדם מן העולם.

נסו להשיג? מדוע אנשים מקנאים, מתאוים, או רודפים אחרי הכבוד? האם זה היסודי להתנהג ככך? אם זה לא היסודי, ורק כוונת לאדם רע, מדוע הוא אכן מתנהג ככך?

...שלושת דברים אלו מוציאין את האדם מן העולם, כי ההוצאה מן העולם יאמר על הפסד השכל הישר, כי בהפסדו הרי הוא כאילו עבר מצד שהוא אדם, ובטל מן העולם... יען החיים

הם פעולה, ובכל פעולה שאינה מפאת השכל הישר – אינה פעולה... אם כן, בהעדר פעולת השכל הישר, כשיצרו של אדם מתגבר עליו, הרי הוא כמות, וכאילו יצא מן העולם.

”פרקי משה” על המשנה (רבי משה אלמושינו, פרשן מקרא, חי בסלוניקי לפני כ-450 שנה)

מה אחד עדי רבי משה אלמושינו בפירושו? ציינו בדברי הרב דרוקמן זצ”ל מהתייחס לדברי:

שכלו של האדם הוא הביטוי המשמעותי ביותר לייחודו האנושי. על כן, כשאדם איננו פועל על פי שכלו, אלא נגרר אחר יצרו הבהמי – הוא מפסיד את ייחודו האנושי, ונמצא גרוע אף יותר מן הבהמה! **כשהיצר משתלט על האדם ואוטם את עין שכלו, אי אפשר לומר שהאדם חי חיים של ממש – כי אין אלו חיים אנושיים אמיתיים! ונמצא כאילו יצא ואבד מן העולם!**

הקנאה, התאוה והכבוד מאפילים על שכל האדם, מונעים ממנו לפעול בצורה שקולה ומחושבת וגורמים לו להיחשב **מהותית** כאילו כבר מת! זו אפוא הכוונה: **”מוציאים את האדם מן העולם”** – מנתקים בין האדם, לשכלו וכך מוציאים אותו מהותית מן העולם!
”אבות לבנים” על המשנה

ד. הקנאה והתאוה והכבוד.

קיימות מידות שליליות רבות. נסו לחשוב, מדוע קצת התנא כי דיוקא מידות אלו מוציאות את האדם מן העולם?

...וראוי לשים לב מה נשתנו אלו משאר מדות רעות? כי רבות הנה, ולא ייחד רק שלש אלה. אך אמנם, הן אמת כי איבוד העולם והאדם תלוי בעבור על מצות לא תעשה במה שבין אדם לבריות, ועל מצות לא תעשה שבין אדם למקום...:

- **הקנאה** ... כל עון אשר חטא בין אדם לחבירו תלוי בה. כי מיד אחריה – ...שנאה, ותחרות, וגסות, ורכילות, לשון הרע ונקמה ונטירה...
- וכן **התאוה** היא ראשית כל עבירות שבין אדם למקום, כי ממנה ... איסורי ביאה. ומאכלות אסורות... וכל דבר רע אשר שנה ה'....
- ועדיין א-להינו מרחם... כי יעזוב רשע דרכו כו' וישוב אל ה' וירחמהו ואל א-להינו כי ירבה לסלות. אך אם זה האיש יתמוך **כבוד** – אבדה תקותו, כי אין ארוכה (=תרופה) למחלתו. כי אם יאמרו לו... שאל מחילה מהאיש אשר חטאת לו... הלא יענה עזות: מי האיש הלזה נבזה כי אחלל כבודי?! וכן אשר חטא על הנפש במה

שבין אדם למקום... אם יחוש על דבר כבוד מדומה... לא ירחץ צואת אשמותיו
(=לא יחזור בתשובה)... מפני הכבוד...

האלשיך הקדוש על המשנה (רבי משה אלשיך, תלמידו של רבי יוסף קארו, חי בצפת לפני כ-450

שנה)

ה. הפתרון – התחזקות בתורת ד'.

למדנו כי כאשר האדם נלוצ מ'ידות ה'לף הוא מפסיד את צולמו - הן את הצולט הנה, והן את הצולט הגא. צוד למדנו כי מ'ידות אלו הן השורש לכף הצניינים הרצים, ומנצים מהאדם לחזור בתשובה. כיצד נוכח להתאכר על המ'ידות ה'לף? מהו ה'צשה טוב' בעזרתנו נוכח י'סור מרצ'י? הנה דרוקמן זצ"ל, כותב על משנתנו כק:

התורה היא התשובה למידות הרעות. בחיי אדם ישנם הרבה נסיונות ומבחנים, במיוחד בתקופתנו, כאשר רובצים לפתחנו הרבה פיתויים להידרדרות. התגברות על כל אלה, ועמידה כנגדם, תלויה בשאלה - באיזו מידה חקוקה בלבנו התורה.

"אדם של תורה" - שהתורה מהווה את המצפון והמצפן שלו - יש ביכולתו לגבור על היצר. גם כשהוא רעב - הוא לא נכנע ללחץ הגופני שלו, ובודק היטב האם המזון שלפניו כשר, ואפילו אם הוא רק מסופק בכשרות המזון, הוא יעדיף להישאר רעב זמן רב, מאשר להיכנע ליצר ולאכול ממזון מסופק בכשרותו. הדבר ברור לו, כשם שברור לרוב האנשים, שאין לקחת חפץ של אחר בלא רשותו. חינוך של תורה מלמד את האדם לשלוט בעצמו, לגבור על הצד הבהמי והחייתי שבו.

גם אם חלילה האדם נופל, השאלה היא מה עושים אחרי שנופלים. יש כאלו שהנפילה הראשונה שלהם פותחת בפניהם פתח להידרדרות אין סופית. אולם, מי שהתורה מפעמת בו, וחייה בקרבו - בעקבות החינוך שקיבל או שרכש בעצמו - יכולתו לקום מהנפילה היא גבוהה יותר. כך שבסופו של דבר, בוודאי יצליח לקום מנפילתו ולהמשיך להתקדם הלאה.

שעות המבחן המזומנות לאדם אינן רק במישור הפרטי. גם במישור הלאומי הכללי, כולנו עומדים בשעות קשות ומבחנים גדולים. עלינו להתחזק בדברי תורה, לאגור כוחות שיעמדו לנו ולהתקדם - הן ברובד האישי הן בתהליכי גאולתנו הכללית. על ידי התחזקות בתורה ומצוותיה נתמלא כוחות להמשיך ולצעוד, בדרך לגאולה השלמה של עם ישראל כולו!

"אבות לבנים" על המשנה, התורה לדורנו פרשת מקץ

לאור כף מה שלמדנו, חשבו על מקרה אחד בחייכם בו קייט מ'מד של קנאה, תאווה, או כבוד, ונסו חשבו - כיצד תצליחו להתאמץ בכוחות, ולהתאכר על מ'דה שלילית זו?